

МЕТОДИКА ЕКСПЕРТНОЇ ОЦІНКИ ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ІЗРАЇЛІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Постановка проблеми. Створення методик для експертних оцінок основних тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти в Ізраїлі є актуальним нині як в Україні так і в інших країнах світу. У цій статті розглядається прогнозування, як визначення перспективних цілей та різноманітних шляхів досягнення їх у майбутньому.

Аналіз останніх досліджень: Відомими вченими розглядаються наступні тенденції, а саме: *історичні* (С. Михайлова, Ш. Чанбарісов), *історико-педагогічні* (Ф. Паначін, В. Майборода, Н. Дем'яненко), *порівняльно-педагогічні* (О. Глузман, З. Малькова, І. Марцинковський, М. Нікандров, Л. Пуховська); *проективно-ціннісні* (Б. Вульфсон, Н. Ладижець) та напрямлення розвитку вищої педагогічної освіти. Також про ці тенденції говорить Г. Дреерман у своєму дослідженні проблеми «Становление и развитие высшего образования в Израиле».

Мета: висвітлення методики експертної оцінки основних тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти в Ізраїлі.

Викладення основного матеріалу. Важливою частиною функціонування вищої педагогічної освіти як системи є *прогнозування*, сутність якого полягає у визначенні перспективних цілей та шляхів досягнення їх у майбутньому. Завдання визначення тенденцій освітніх систем нині є пріоритетним не лише в Україні, а й в інших розвинених державах світу. Воно зумовлене потребами та реальними можливостями, тісним зв'язком освіти з провідними напрямками суспільного розвитку. При чому мається на увазі взаємодія та координація освіти з такими складними системами, як наука, техніка, економіка, культура тощо. Особливе значення у функціонуванні цих систем мають закономірності становлення людини, розвиток її особистості.

У фундаментальних роботах, присвячених різним аспектам освіти, прогнозується її майбутнє. В залежності від предмету дослідження вченими визначаються підходи, що дозволяють виявити різні тенденції: *історичні* (С. Михайлова, Ш. Чанбарісов); *історико-педагогічні* (Ф. Паначін, В. Майборода, Н. Дем'яненко); *порівняльно-педагогічні* (О. Глузман, З. Малькова, І. Марцинковський, М. Нікандров, Л. Пуховська); *проективно-ціннісні* (Б. Вульфсон, Н. Ладижець) та напрямлення розвитку вищої педагогічної освіти. Обґрунтовуються *загальносистемні* (Е. Белозерцев), *екстраполяційні та цільові тенденції* (В. Зуєв), а також *мегатенденції та субтенденції* (В. Луговой). При системному підході одні тенденції є головними, інші – другорядними. Вибудова ієрархії тенденцій, як однієї з умов системного підходу, вимагає розгляду їх сукупності, що виділяють у процесі теоретичного аналізу та під час емпіричних досліджень різних аспектів вищої педагогічної освіти.

У якості механізму виявлення тенденцій вищої педагогічної освіти Ізраїлю було обрано два основні підходи – *екстраполяційний та цільовий*. Згідно з першим, *екстраполяційним* підходом стан явища, що досліджується, розглядався та описувався з точки зору уявлення про вищу педагогічну освіту Ізраїлю в системі відносин, взаємозв'язків та взаємозалежностей. Це досягалось у процесі аналізу основних закономірностей, що мали місце в історичному минулому, мають місце нині та перенесення цих закономірностей у майбутнє. Тим самим тенденції, що були виділені в результаті застосування екстраполяційного методу, відображають об'єктивний характер розвитку явища, що досліджується. Однак, як показує досвід, екстраполяційний підхід має вагомий недолік. Він, перш за все, відображає зовнішні прояви історичних процесів, котрі складаються під дією сукупності факторів, які часто спотворюють об'єктивний характер

історії, відхиляючи траєкторію руху від дійсно необхідної та доцільної.

Другий підхід у визначенні тенденцій заснований на *цільовому* описі педагогічної освіти Ізраїлю, виходячи із заданого стану. Питання про динаміку руху цього явища до цільового стану розв'язується як зворотня задача – від майбутнього до теперішнього. У цьому випадку мова йде про будову концептуальних основ та моделі вищої педагогічної освіти, стосовно незалежних від тенденцій розвитку, що склалися в минулому та теперішньому, а також визначення необхідних їх параметрів на період прогнозування [1].

У попередні роки, у міру висловлювання різними вченими поглядів на певні аспекти підготовки майбутніх учителів іноземних мов у коледжах Ізраїлю, в цілому визначалися перспективи розвитку, напрямку, шляхи вдосконалення підготовки педагогів. Нині ставиться *завдання* систематизації основних тенденцій, їх узагальнення, визначення експертної оцінки важливості та актуальності кожного з напрямку розвитку, що розглядаються і викладені у вигляді програми перспектив вищої педагогічної освіти Ізраїлю та України. Грунтуючись на ознаках системного підходу в цій статті розглядаються тенденції: *по-перше*, як напрямок до прогресу на основі аналізу та обліку історичного досвіду; *по-друге*, як ідеї, які визначають ціннісні установки університету або педагогічного коледжу як соціального інституту та інституту освіти, *по-третє*, як обґрунтований прогноз щодо можливого напрямку становлення системи професійно-педагогічної підготовки фахівців; *по-четверте*, як прагнення до альтернативного розвитку університетської педагогічної освіти в порівнянні з іншими формами підготовки вчительських кадрів у педагогічних коледжах та школах.

Зростаюча складність розвитку системи вищої педагогічної освіти в Ізраїлі та багатоваріантність шляхів, що призводять до її інтеграції у всесвітній освітній простір, вимагають ґрунтового аналізу можливих варіантів та вибору найкращого з них. У зв'язку з цим виникає необхідність у визначенні методики збору, об'єднання різного роду об'єктивної та суб'єктивної інформації про перспективи розвитку вищої педагогічної освіти в Ізраїлі та одержання якісної оцінки.

Задля достовірності результатів прогнозування системи вищої педагогічної освіти в Ізраїлі було важливим прослідкувати три основні складові: 1) *суворо визначену*, викликану відомими нам соціально-історичними причинами; 2) *випадкову*, що ґрунтується на аналізі та спостереженнях за об'єктивними вірогідними явищами в системі ізраїльської вищої педагогічної освіти за їх проявом у минулому; 3) *неозначену*, котра має бути виявлена за допомогою її вірогідної суб'єктивної (експертної) оцінки.

Якісна оцінка важливості можливих напрямків розвитку системи вищої педагогічної освіти в Ізраїлі виконувалась за допомогою екстраполяції та визначення цілі існуючих тенденцій на майбутнє. Таким чином, основною стадією дослідження було проведення *експертної оцінки* тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти в Ізраїлі. Використання суб'єктивної інформації, якою володіють ізраїльські та українські фахівці в галузі вищої педагогічної освіти, дозволило встановити вірогідні оцінки можливих дій або тенденцій розвитку явища, що досліджується.

Експертиза ґрунтувалася на розроблених та апробованих методиках, з урахуванням предмету та об'єкту даного дослідження. Однак, наявність неозначеності (стрибків, якісно нових явищ та процесів) обмежувала можливість побудови моделі тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти в Ізраїлі на математичній основі. Особливим напрямком дослідження було виявлення поступової готовності кадрового потенціалу університетів та коледжів вловити, прийняти та реалізувати тенденції, що об'єктивно визначилися. Це тим більш важливо, адже, врешті-решт, будь-яка об'єктивна тенденція знаходить свою реалізацію саме на рівні конкретних виконавців.

Останніми роками було проведено роботу з підготовки та реалізації програми експертної оцінки результатів дослідження. Основними елементами цієї програми були:

– визначення масиву тенденцій, що потенційно могли бути присутніми в сучасній системі вищої педагогічної освіти в Ізраїлі;

- систематизація цих тенденцій, зведення їх у єдині змістовні блоки;
- організація експертизи, формулювання її цілі та завдань;
- підбір фахівців, що беруть участь у даній експертизі;
- складання спеціальних опитувальних листів (анкет);
- розробка способу та процедури опитування експертів;
- проведення опитування;
- аналіз інформації, одержаної від експертів;
- синтез об'єктивної (одержаної з даних статистичної інформації) та суб'єктивної інформації з ціллю підготовки оцінок, необхідних для визначення основних тенденцій розвитку системи університетської педагогічної освіти.

Під час організації експертизи використовувався дослідницький підхід, що дозволяє одержати інформацію на основі аналізу історичного досвіду з урахуванням передбачуваних потенційних можливостей розвитку системи педагогічної освіти в Ізраїлі та зовнішніх факторів, що впливають на неї та її функції. Ціль експертизи полягала в тому, щоб на основі співвідношення кількісного аналізу думки фахівців з реально існуючими та запланованими напрямками удосконалення системи підготовки педагогів у ізраїльських університетах та коледжах зробити обґрунтовані висновки про основні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти в Ізраїлі. Завданням експертів була перевірка обґрунтованості виділених тенденцій педагогічної освіти, оцінка важливості та перспективності розвитку, уточнення її пріоритетів, аналіз ступеню впливу різноманітних джерел знань на аргументацію експертів.

Відомо, що надійність і точність оцінки залежить від підбору експертів, їх досвіду, відчуття перспективи, глибини знань проблеми, що досліджується. Цей процес розпочався з складання списку компетентних осіб, який послужив основою для вибору експертів. *Кількісний* склад групи експертів визначався з урахуванням можливості забезпечення участі в дослідженні фахівців у галузі педагогіки вищої школи, викладачів університетів та коледжів Ізраїлю. Роль експертів виконували 30 викладачів із семи університетів та трьох педагогічних коледжів Ізраїлю. Така кількість експертів убачалася оптимальною, оскільки при меншій кількості оцінка кожного з експертів занадто впливала б на групову оцінку. Водночас, при збільшенні кількості експертів, було б важче виявити їх узгоджену думку, та могла б знизитись достовірність групової оцінки.

Під час підбору кандидатів учені орієнтувалися на якісні характеристики «ідеального» експерта, основними з яких є:

- креативність – здатність вирішувати творчі завдання, метод вирішення яких повністю або частково невідомий;
- евристичність – здатність бачити або створювати неочевидні проблеми;
- інтуїція – здатність робити висновки про об'єкт, який досліджується без усвідомлення шляху думки до цього висновку;
- предикаторність – здатність передрікати або передчувати майбутній стан об'єкту, що тестується;
- незалежність – здатність протиставити масовій думці свою власну;
- всебічність – здатність бачити проблему під різними кутами бачення [2].

Підбір групи експертів здійснювався в процесі використання деяких прийомів та способів. Одним із них був збір інформації про рівень кваліфікації фахівців: ученого ступеня та звання, займаної посади, стажу роботи у вищому навчальному закладі. Іншим способом підбору експертів був аналіз їхніх публікацій, виступів на наукових конференціях з різних аспектів проблеми, що досліджується в останні роки. При цьому предметом розгляду були їх судження про шляхи розвитку системи підготовки педагогів, які були відображені в результатах контент-аналізу.

На підготовчому етапі експертизи було проведено роботу з виявлення структури основного напрямку прогнозування розвитку вищої педагогічної освіти в Ізраїлі. У педагогічній науці відомі *чотири* напрямки прогнозування: *соціально-педагогічний*

(І. Бестужев-Лада), *теоретико-методологічний* (Б. Гершунський), *особистісно-орієнтований* (А. Гендин), *досвідно-експериментальний* [3].

Згідно з ними дослідницькі інтереси автора цієї статті були сконцентровані на чотирьох напрямках розвитку вищої педагогічної освіти, що мають принципове значення для будь-якої освітньої системи.

1. *Історичний напрямок*. Суть вищої педагогічної освіти, її урядування, змісту, структури та функцій завжди зумовлені конкретними історичними умовами, соціальними та економічними завданнями. Історичні знання та досвід трансформуються в здатність людини до історичного аналізу уроків реорганізацій і реформ зарубіжної вищої педагогічної освіти, вивченню особливостей сучасного стану та пошуку нових горизонтів дослідження проблеми.

2. *Методологічний напрямок*. Розвиток спеціальної предметної галузі – філософії вищої освіти, що займається методологічним аналізом ідеалів, цілей, ціннісних орієнтацій, вимагає пошуку нової парадигми сучасної педагогічної освіти: моделей та концептуальних основ функціонування університетів та коледжів.

3. *Методичний напрямок*. У різні періоди історії Ізраїлю університети та академічні вищі навчальні заклади були провідними установами науки, освіти, культури. Упродовж усього часу свого існування вони виконували функцію підготовки викладачів для середніх, середньо-спеціальних та вищих навчальних закладів. Згідно з цим принципове значення має розгляд перспектив розвитку методичної системи професійно-педагогічної підготовки фахівців в умовах університетів та академічних вищих навчальних закладів.

4. *Технологічний напрямок*. Особливостями сучасної вищої школи є диференціація та інтеграція наукового знання, що посилюється, зростаюче збагачення науки, техніки, мистецтва, цінностей особистісно-орієнтованого значення. Отже є надважливим розкриття перспектив наукового та технологічного забезпечення вищої педагогічної освіти.

Слід також зазначити, що в методиці проведення експертних оцінок беззаперечною основою кожного прогнозу є оцінка умов, за яких будуть здійснюватися процеси, що прогножуються, та основних факторів майбутнього, які можуть вплинути на зміну самого об'єкту прогнозу. Багаточисельні різновиди наукових прогнозів, що використовують у наш час, можна поділити на три основні групи:

1. Прогнози, що характеризують тенденції та перспективи розвитку конкретного процесу від певної дати нині до певної дати в майбутньому. Такі прогнози відповідають на питання: в якому напрямку відбувається розвиток?

2. Прогнози, що характеризують найбільш вірогідний стан явища на якусь певну дату в майбутньому. Прогнози цієї групи відповідають на питання: що можливе?

3. Прогнози, що характеризують бажаний стан явища в майбутньому. Вони відповідають на питання: що є бажаним? [4].

Під час розробки структури процесів, що прогножуються система, вищої педагогічної освіти Ізраїлю розглядалася як цілісна, багаторівнева система підготовки фахівців-педагогів різних спеціальностей, спеціалізацій і профілів. Враховуючи, що ця система піддається впливу соціальних факторів, регіональних умов, суб'єктивних та об'єктивних оцінок, намагалися виявити напрямки розвитку системи підготовки майбутніх учителів ізраїльських коледжів, її вірогідний стан у найближчі десятиліття в контексті загальноосвітніх тенденцій підготовки майбутніх учителів у коледжах.

На основі аналізу способів розробки цільових структур під час підготовки спеціальних опитувальних листів для експертів вирішувались два основних завдання:

1) виявлялись первісні компоненти структури, що визначали напрямки розвитку системи вищої педагогічної освіти;

2) аналізувався первісний комплекс компонентів з ціллю вибору основних напрямків, до яких необхідно розробити прогнози в першу чергу.

Під час вирішення цих завдань використовувались два підходи: *неформалізований*

та формалізований. При неформалізованому підході виявлення думок про можливі тенденції розвитку педагогічної освіти Ізраїлю здійснювалося шляхом надання фахівцями списку напрямків розвитку системи, що надсилалися в довільному порядку. Зауважимо, що під час проведення цього етапу опитування дотримувався принцип добровільності, що враховувався під час обробки результатів наступного етапу оцінки [5].

Одночасно проводився *контент-аналіз* – метод опосередкованого якісно-кількісного аналізу філософської, психолого-педагогічної літератури, фіксації думок фахівців у галузі вищої освіти, відображених у повідомленнях способом реєстрації, кількісної обробки та інтерпретації отриманих даних [6]. Перевагами контент-аналізу є: уникнення впливу дослідника на об'єкт, що досліджується (в порівнянні з опитувальними методами), досягнення високого ступеню надійності даних, що одержуються, можливість дослідження явищ в історичному плані шляхом аналізу документів минулого, широка доступність використання принципу довготривалого вивчення для цілей прогнозування.

Висновок. Важливою умовою системного підходу до вивчення проблеми вищої педагогічної освіти в Ізраїлі є прогнозування. Історичний, методологічний та теоретичний аналіз проблеми, що досліджується, дозволяє виявити, систематизувати та узагальнити основні тенденції ізраїльської вищої педагогічної освіти, за допомогою експертної оцінки виявити важливість та актуальність кожного з напрямків розвитку, що розглядаються, викласти їх у якості своєрідної програми перспектив системи підготовки майбутніх учителів в університетах, академічних вищих навчальних закладах та коледжах Ізраїлю.

Література:

1. Зуев В.М. Пути совершенствования методологии прогнозирования развития высшей школы /В.М. Зуев // Тенденции развития высшей и средней специальной школы: Сб. науч. тр. – М.: Изд-во НИИ ВШ, 1988. – С. 38-57.
2. Бешелев С.Д., Гурвич Ф.Г. Экспертные оценки /С.Д. Бешелев, Ф.Г. Гурвич. - М.: Наука, 1973. - 158 с. – С.18.
3. Кутьев В.О. Педагогическая прогностика: научные подходы и мифы // Педагогика. – 1995. - № 3. – С. 7-14
4. Бешелев С.Д., Гурвич Ф.Г. /С.Д. Бешелев, Ф.Г. Гурвич. Экспертные оценки /В.О. Кутьев. – М.: Наука, 1973. – 158 с. – С. 23.
5. Дреерман Г. Становление и развитие высшего образования в Израиле: дис.канд.наук /:13.00.01/ Г.Д. Дреерман, 2007. –207 с. 13.00.01,-2007р.
6. www.wikipedia.org

У цій статті описані основні положення під час надання експертних оцінок щодо системи підготовки майбутніх учителів у коледжах Ізраїлю.

Ключові слова: система освіти, експертна оцінка, підготовка майбутніх учителів, педагогічний коледж.

В данной статье описана программа экспертной оценки системы подготовки будущих учителей в колледжах Израиля.

Ключевые слова: система образования, экспертная оценка, подготовка будущих учителей, педагогический коледж.

This article is about the expert evaluation of the educational system of Israel.

Keywords: educational system, expert evaluation, teachers' training, pedagogical collage.